
**AQLI ZAIF O'QUVCHILARNING TAFAKKUR JARAYONLARIDAGI
NUQSONLARNI KORREKTSIYALASH BO'YICHA METODIK TAVSIYALAR**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11170265>

Aralova Iroda Meliqo`zi qizi

JDPU Maxsus pedagogika kafedrası

o`qituvchisi

ANNATATSIYA

Aqli zaif o'quvchilarning tafakkur jarayonlaridagi nuqsonlarni korrektsiyalash bo'yicha metodlar, o'yinlar ishlab chiqish va mashg'ulot jarayonlarida qo'llash uchun metodik tavsiyalar berilgan

Kalit so`zi

aqli zaif bola, Nutq, ta'lim, tarbiya, o'yin, didaktik, faoliyat, texnologiyalar, bilim.

ABSTRACT

Methods for correcting defects in thinking processes of students with mental retardation, methodical recommendations for use in game development and training processes are given.

Key words

mentally retarded child, speech, education, training, game, didactic, activity, technologies, knowledge.

Didaktik o'yinli texnologiyalar maxsus ta'limda didaktik o'yinli dars shaklida qo'llaniladi. Ushbu sinflarda o'quvchilarning bilimlari o'yin faoliyati orqali muvofiqlashtiriladi. Shu sababli o'quvchilarning o'quv faoliyatini o'yin faoliyati bilan birlashtiradigan darslar didaktik o'yin darslari deb ataladi.

Nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalar mashg'ulotlarida o'yin faoliyati orqali quyidagi vazifalar amalga oshiriladi.: o'zbekistonning o'zining faoliyati orqali o'qish, mehnatga bo'lgan qiziqishi o'rtadi;

O'yin davomida kar bolaga kommunikativ madaniyatni rivojlantirishga yordam beriladn.;

Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarga o'z iste'dodlari, qiziqishlari, bilimlari va o'zligini ifoda etish imkoniyati beriladn.; o'yin ijtimoiy me'yorlarga muvofiq muomala qilish, kamchiliklarni bartaraf etish imkoniyatini beradi.; nutq buzilishlari bo'lgan bolalarda ijobiy sifatlarni shakllantirishga zamin hozirlaydi.; insoniyat

uchun muhim bo'lgan qadriyatlar tizimini, ayniqsa, ijtimoiy, ma'naviy, madaniy, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'rganishga alohida e'tibor qaratiladi;

O'yin shug'ullanuvchilar o'rtasida jamoaviy muloqot madaniyatini rivojlantirishni ko'zda tutadi.

Didaktik o'yinli darslar nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarning bilim va o'yin faoliyatlarining uyg'unligiga qarab: rolli o'yinlar, ijodiy o'yinlar, ishbilarmonlik o'yinlari, konferensiyalar, o'yinlarga bo'linadi.

Hozirgi kunda psixologiyada tafakkur xususida turli qarashlar va ta'riflar mavjud. Mana ulardan ba'zilari: S. L. Rubinshteyn nazariyasiga ko'ra, fikrlashni psixologik o'rganishning asosiy mavzusi o'zini jarayon, faoliyat sifatida namoyon qilishdir. Muallif fikrlash operatsiyalarining paydo bo'lishini shakllarni shakllantirish jarayoni va muammoli vaziyatni hal qilishda fikrlash faoliyati sifatida chuqur tahlil qiladi. S. L. Rubinshteyn fikrlash g'oyasini ishlab chiqdi va uni sub'ekt faoliyatining paydo bo'lishi deb atadi.

Aqlni tahlil qilish jarayoni juda muhim rol o'ynaydi. Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarga savodxonlikni o'rgatish bolaning nutqini tahlil qilishdan boshlanadi. Bu keyinchalik asta-sekin matnni jummalarga, jummalarni so'zlarga, so'zlarni bo'g'inlarga, fonemalarga va tovushlarni bo'g'inlarga bo'lish kabi aqliy faoliyat bilan almashtiriladi. Arifmetika, algebra, geometriya, trigonometriya, fizika, yoki O'zbekiston tarixi, falsafa, iqtisod, siyosatshunoslik, psixologiya va boshqa fanlarni o'rganish muammoli vazifalarni tahlil qilishdan boshlanadi.

Aqli zaif o'quvchilar mantiqiy tafakkurini rivojlantirish yo'llari muammosini nazariy va amaliy tomondan o'rganib, ona tili daslarida aqli zaif o'quvchilar mantiqiy tafakkurini rivojlantirish yo'llarini xorijiy mualliflar ilmiy va metodik asarlarida taxlil etib, biz ayrim metodik tavsiyalarni ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo'ldik.

Aqli zaif o'quvchilar mantiqiy tafakkurini rivojlantirish ishlarini takomillashtirish muammosi nixoyatda dolzarb. Ushbu muammo ilmiy va metodik jixatdan davr talablaridan kelib chiqqan xolda o'rganilishi maqsadga muvofiq.

Aqli zaif o'quvchilar mantiqiy tafakkurini rivojlantirish uchun:

- o'quvchilarning rivojlanishidagi o'ziga xos xususiyatlarini xar tomonlama o'rganish va xisobga olish;

- o'quvchilarning aqliy rivojlanish saviyasi, ko'rgazmali-obrazli tafakkurining rivojlanishidagi o'ziga xos tomonlarini o'rganish;

- turli sinflarda aqli zaif o'quvchilarning o'quv predmetiga bo'lgan munosabatini xisobga olish ;

- dars jarayonida xududiy (qishloq, shaxar) xususiyatlarni xisobga olish;

-ishlatilayotgan o'quv dasturlari xamda darsliklarida o'quvchilar ko'rgazmali - mantiqiy tafakkurni rivojlantirish masalalari yetarli darajada aks ettirilishi maqsadga muvofiqdir,

- maxsus maktab o'qituvchilarini bolalar tafakkurini rivojlantirish bo'yicha darsliklar bilan ta'minlash;

- Ilmiy adabiyotlarda mummoning bayon etilishi holatini o'rganish natijasida aqli zaif o'quvchilar mantiqiy tafakkurini o'ziga xos xususiyatlari mavzusi yetarlicha o'rganilmagani anqlandi.

Aqli zaif bolada aks ettiruvchi faoliyatning faqrli xususiyati unda bilish faoliyatlarining buzilmaganligi hisoblanadi. Bu eng avvalo umumiy va vositali bilimning buzilishidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Aralova I.M Maktabgacha Ta'lim Ypshidagi Bolalarni Nutq Nuqsonlarin Korreksiyalashda Tasviriy Faoliyatdan Foydalanish Metodlari. „Xalq Ta'limi “O'zbekiston Respublikasi Xalq Ta'limi Vazirligining Ilmiy-Metodik Jurnalni 2021
2. Aralova I.M “Maktabgacha Ta'lim Tashkilotida Tasviriy Faoliyatning Mashg'Ulot Turlari Va Mazmuni”. «Муғаллим Ҳэм Үзликсиз 447 Билимлендириу» № 6/5 Нөкис – 2022
3. Akramova X, Aralova I. Maktabgacha ta'lim ypshidagi bolalarni nutq nuqsonlarini korreksiyalashda tasviriy faoliyatdan foydalanish metodlari. „Xalq ta'limi “O'zbekiston respublikasi xalq ta'limi vazirligining Ilmiy-metodik jurnalni 2021
4. Aralova Iroda Meliqo`zi qizi. “Aqli zaif bolalarni tarbiyalash va ta`lim berish, ularni mustaqil faoliyatlarini tashkel etishda turli metodlardan foydalanish” “Magestrlar” 2023-yil aprel.